

ուղարկել: 1893 տարւոյն ընթացքին մէջ է Կ.Պոլսի լոյս տեսած գործերը կարելի եղած էր նոյն տարւոյն հրատարակութեանց ցուցակին մէջ ամիսը ունենալ: Քարդարեան Գրաստան "Նոր հրատարակութեանց ցուցակին" միջնորդութեամբ, որ սակայն զօքսակտարար 1893 տարւոյ սկիզբը քանի մ'ամիս հրատարակուել էտքը դադարեցաւ: մեծ քան մի թողով: — Այս ցուցակին մէջ չարիքն այն գործերը, որ թէև 1894ին հրատարակուել են, բայց արդէն 1893ի հրատարակութեանց ցուցակին մէջ մտած են:

1. Արեւելեան Ա. — Մկիմի նարանիքը: Բագու, ապ. Արթ: 20 է:

[Գրք. "Մշակ" Թ. 133, 138:]

*2. Արիկեան Մ. — Առաջորդ ուղղագրութեան օսմ. լեզուի: Կ.Պ.: 2 դր.:

*3. — Գործերի նորոգածք: Մասն Ա: Ը տպագր.: Կ.Պ. տպ. Սերիշէն: Թ. 70+10 էէ:

*4. — Լէթմիթի ասար: Ը տպագր.: Կ.Պ. 60 փր.:

*5. — Ցանդ փաստաբան: Կ.Պ.:

*6. — Օսմ. քերական: Ը տպագր.: Կ.Պ.: 30 փր.:

*7. Արդեան Գ. — Համաստութիւն Հայոց ազգի պատմութեան: Դ տպագր.: Թ. 270 էէ. 40 է.:

8. Արդիտ Պր. Փ. — Մարդը եւ իւր ցնղը. — Բարեկենդանութեան զանազան: Թրգմ. գերմաներէն Մ. Կ. Նազիկեան: Կ.Պ. տպ. 8. Մասութ: Թ. 134 էէ. 5 դր.:

[Գրք. "Արեւելք" Թ. 3506: — "Ժողովրդ." Թ. 17: — "Հայրենիք" Թ. 1317: — "Մեղրուհի Երգ." Թ. 3138:]

9. Արեւան Հ. Ղ. — Հայրենասէ կամ Հայկական բուսաբանութիւն: Վենետ. տպ. Ղ. Ղազ.: 4 է+697 էէ. 10 փր. (պատկերազարդ):

[Գրք. "Արեւելք" Թ. 3374: — "Արեւմտեան" Թ. 93: — "Հայրենիք" Թ. 1180: — "Ժողովրդ." Թ. 10:]

10. — Լէին Նաւաթ կամ 566 թանաքական կրօնք Հայոց: Վենետ. տպ. Ղ. Ղազ.: Թ. 8+523 էէ. 3 փր. (պատկերազարդ):

[Գրք. "Մշակ" 1896 Թ. 7:]

*11. Արեւան Հ. — Ուսումն մայրենի լեզուի. առաջին գիրք: Գ. տպագր.: Թ. 25 է.:

(Հարսնախել)



ՄԱՅԻՍԻ ՄԱՅԻՍ

ՆԱԽԱԳԻՐՆԵՐ

1. Վիճակացոյ Բուզարիոյ Նայոց. — 2. Պարսիկ Սէնթ-ժընովիսի մասնագրութեան. — 3. Հայերէն քանապոսութիւնները անգղիերէն լեզու. — 4. Գործողութեան Նայոց արձանագրութիւնները. — 5. Ը. Տէցա. — 6. Հայ Աղշակունցի մասին:

1. Վիճակացոյ Բուժարիոյ Նայոց: Արժապ. Պետ. Մամիկոնեան քահանայի "Ռումանա-Հայոց Ներկայի եւ ապագայի" հրատարակու-

* Նախագրութեան ուղարկուած հրատարակութիւններն ամէն ամիս թերթին ծածկին վրայ "Նոր հրատարակութիւնք" վերագրով կը ծանօթացուին ամիսին մանրամասնութեամբ:

ԽՄՐ.:

թիւնն (տես "Նոր հրատարակութիւնք" Եւրպի) հետեւեալ վիճակացոյցը կը քաղենք:

Ս-Ֆ-: 1. Հայք ունին այստեղ երեք հարիւր տարւոյ խարտուել եկեղեցի մը, որոյ կառուածքն իբր կէս միլիոն ֆրանկ արժէք ունի: Կայ իբր 30—40 տուն հայ եւ մէկ քահանայ:

Թ-Լ-Բ-Բ-Լ-Է: Այստեղ Հայք իբր 40 տուն են, ունին եկեղեցի Ս. Ստեփանոս անուամբ, խորէնեան վարժարան եւ ընկերութիւն:

Փիլիպպի: Հայք, որ իբր 150 տուն են, ունին Ս. Գեորգ անուամբ եկեղեցի, եւ երկսեռ վարժարան:

Սիլվի: Հայք 70 տուն են այստեղ. ունին Ս. Ստեփանոս եկեղեցի եւ Ս. Լուսաւորեան վարժարան:

Բուրգոն: Այստեղ Հայք գրեթէ 30 տուն են. ունին Ս. Խաչ եկեղեցի եւ "Աքանազեան ընկերութիւն": Ամաններն 3000ի չափ պանդուխտ ազգայիններ բեռնակրութեան կու գան այստեղ եւ ձմեռը կը ցրուին:

Ա-Լ-Լ-: Հայք իբր 140 տուն են, ունին եկեղեցի Ս. Սարգիս, եւ երկսեռ վարժարան: Բաց ասկէ նաեւ 1000—1500 պանդուխտ Հայք կը գտնուին միշտ:

Դ-Բ-Է-Լ (Զումա Բազարիոյ): Այստեղ Հայք փոքրաթիւ են, ունին եկեղեցի Ս. Աստուածածնայ եւ երկսեռ վարժարան:

Ռ-Դ-Բ-Է: Հայք 10—12 տուն են, Հայք. երբեմն ունենին եկեղեցի եւ քահանայ:

Ը-Դ-Է: Հայք, որ 160 տուն են, ունին եկեղեցի Ս. Աստուածածնի, եւ երկսեռ վարժարան:

Ռ-Լ-Է-Է: Այստեղ Հայք 150 տուն են, ունին եկեղեցի Ս. Աստուածածնի եւ երկսեռ վարժարան:

Սիլվի-Բ-Է: Հայք 50—60 տուն են, ունին եկեղեցի Ս. Աստուածածնի եւ յատուկ վարժարան:

Տնտի: Այստեղ ժամանակաւ Հայք եկեղեցի ունենին. բայց այժմ իրենք գրեթէ անհետացած են եւ եկեղեցին իրենց ձեռքէն ելած:

Այս վիճակագրութեան համեմատ Բուրգարիոյ յիշեալ քաղաքներու մէջ իբր 850 տուն հայ կայ, որ է բոլէ՝ պանդուխտներով մէկտեղ իբր 10.000 հոգի:

Թերթիս Նախորդ Թուոյն մէջ դրած Ռումանա-Հայոց վիճակացոյցը կ'ամբողջացունենք վերջիշեալ աշխատարկութեան առնելով: Ըստ այսմ՝ Հայոց թիւն է՝

Պոլսեցիք	1,000	Հայք
Եւսէ	300	"
Պոթոմա	1,250	"
Ռոման	350	"
Պարսիք	350	"
Խոյն-Օգնա	300	"
Ֆարսի	1,000	"
Կապ	200	"
Պրոպիա	700	"
Թուրք	350	"
Պապա-տաղ	200	"
Ռուբան	1,000	"
Բէտթէնէ	350	"
Բիթէնէ	260	"

գումար իբր 7,550 Հայք:

2. Պոլսի մէջ— Ժնեւիէնէ մօտեւորեալ: Պր. Կ. Գ. Պատմաճեանի մէկ նամակէն կը բաղկենք հետեւեալ տեղեկութիւնները: Պարիսի Montagne Ste.-Geneviève բլրոյ վրայ կայ համառոտ մատենադարան մը, որ հարստութեան կողմանէ Bibliothèque nationaleէն ետեւ երկրորդն է: Ունի 3408 ձեռագիր, լատիներէն, յունարէն, գաղղիերէն եւն: Մատենադարանի յուցակին մէջ կը յիշուի նաեւ երեք հատ հայերէն ձեռագիր (նորթիւ 1888, 2588 եւ 3403): Սակայն ստանցմէ եւ ոչ մէկը հայերէն ձեռագիր է: Թ. 1888 ձեռագիրն Tavernierի է Հայո ճանապարհորդութեան, որ Ժ. Գարուն քանի մ'անգամ տպուած է, քանի մը լոյսոյն ընդօրինակութիւնն է: Թ. 2588 ձեռագիրն 1708ին Պարիս տպուած գաղղ. Սաղմոս մըն է, որուն իւրաքանչիւր իշխն դիմաց զատ թղթով վրայ ընդօրինակուած է 1672ին Մարտէյլ տպուած հայերէն Սաղմոս: Իսկ Թ. 3403 յունարէն եւ արաբերէն ժամագիրք է, կարծեօք Ժ. Գարուն: Չննագիրն սկիզբը եւ վերջը գրուած է Horologion Arabico-Graecum ad vsum Christianorum Armenorum (Ժամակարգութիւն արաբերէն-յունարէն ի պետա քրիստոնէայ Հայոց). գրութիւն՝ Հայերը չճանցող Եւրոպացւոյ մը:

3. Հայերէն քառասունութ-նիւնիւն լեզու: Մեր ընթերցողներուն ծանօթ ամերիկացի հայագէտ Օր. Էլլայս Ս. Բ. գեղեցիկ հատոր մը հրատարակեց հայ բանաստեղծութեանց անգղիերէն ռոմանաւոր վերածած (տ. Թերթիս Թափէր): Ներածութեան մէջ (8 էջ) կ'անագէ Հայոց պատմութիւնն համառօտ՝ Ժամանակակից ինչպիսինքն տեսակիտով: Բուն գործոյն մէջ (142 էջ) կան հետեւեալ բանաստեղծութիւնք՝ 1. Պետրոս Գուրեան՝ 12 հատ. 2. Մ. Նալբանդեան՝ 2 հատ. 3. Ալեքեյ. Սարէն՝ Դար-Բէյ Լուսինան՝ 7 հ. 4. Մ. Պէշիկիճեան՝ 4 հ., 5. Բ. Պատկանեան՝ 14 հ. 6. Հ. Ղ. Ալիշան՝ 8 հ.: 7. Խառն՝ 13 հատ, որոնցմէ Հորսն անա-

նուն եւ, ծնացեալք՝ Ս. Գր. Նարեկ, Ս. Ն. Հնորհալի, Սպարդ Նովա, Ջիվանի, Բաճիֆի, Բուշարեան, Թէրզեան, Գորոնեան եւ Յամատեան: Իբրեւ Թաւելուած գրուած է Եղիշէի՝ Ե. դարու հայ կանանց վրայ գրածն ի Պատմութեան: Գործոյն սկիզբը կայ Բ. Պատկանեանի պատկերը: 4. Գրեթէ-Գործոյն հայ աշակերտութիւնը: Պր. Խ. Բիւշիք-Գործանիսեան ի Մոսկուա հրատարակեց (տ. "Նոր հրատարակութիւնը") Գրեթորուպոլիս քաղաքին (որ 1792 հիմնադրուեցաւ Ռուսոյ կատարինէ կայսրուհւոյն կամ մօք) Հայոց եկեղեցեաց սպաններու եւ գերեզմանաքարերու հայերէն արձանագրութիւնները: Արձանագրութեանց հնագոյնն է 1668էն եւ նորագոյնը 1817էն:

5. Է. Տեյ-Գալ Հայագէտ եւ Հայաստէր Ռուսցապետ Պաղուպի Է. Տեյա հրատարակեց (տ. "Նոր հրատարակութիւնը") երեք կտոր գողարիկ բանաստեղծութիւններ, որոնց մին մեր ցաւերը կ'երգէ: Միայն 30 օր. տպագրուած է, եւ վաճարելի չէ:

6. Հայ Արշիւանեաց մօտէ: J. Marquart ի Թերթիս "Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft" (1895 թետր. Գ. եր. 628—672) "Իրանի պատմութեան եւ զընցներու մասին նիւթեր" վերնագրով հիմնադրուած մը հրատարակեց, որ մեր ազգային պատմութեան եւ հին մատենագրութեան համար շատ կարեւորութիւն ունի: — Թովնպուս (Վասն Տրեւանքի պատրիք. Է. 7, 4) կը յիշէ որ Հիւրկանաց թագաւորը կատակեան պահակը (Գրունք) բացաւ, որով Ալանք ի Մարս եւ ի Հայոս յարձակեցան: Գուռալի կը կարծէ թէ Էլլայ Դերբէնդի պահակը. Իսկ Մոմգէն կ'ընդունի ստուգութեամբ "Գուռն Ալանաց" այսինքն Տփղիսի եւ Վաղարշապատի մէջեղ, Դարիայի քովի կուկանեան անցքը: Արդ Մարաբարտ յիշեալ "Հիւրկանք" բաւը կը լուծէ այսպէս՝ 'Ypxavoi = Վէթ հայերէն, պարսկ. Վէթ, Գուր (յետին արաբ. جوري), Էք. Վուրան (Սուսա Մ. Խոր. Աշխարհագր. էջ 614) եւ արաբացած՝ Սալ. Էուրան: Իսկ Միհրազաւ Մեծի արշաւանքով առաջին անգամ ծանօթացած՝ 'Bhagdes = Իմերէթ՝ հին հայերէն (Ի)Վէ եղակի ձեւէ յառաջ եկած է: — Կայ նաեւ նոյն յոգուածին մէջ հայ Արշակունեաց պատմութեան վերաբերեալ կարեւոր կտորներ ու նոր մեկնութիւններ:

Հ. Գ. Գ.